

על התורה ועל המסורה: השקפות חז"ל על מפעלם האדיר

What Hazal had to Say About Their Own Enterprise

Part 1 – The “Oven of Akhnai”

We learnt elsewhere: If he cut it into separate tiles, placing sand between each tile: R. Eliezer declared it clean, and the Sages declared it unclean; and this was the oven of 'Aknai. Why [the oven of] 'Aknai? – Said Rab Judah in Samuel's name: [It means] that they encompassed it with arguments as a snake, and proved it unclean. It has been taught: On that day R. Eliezer brought forward every imaginable argument, but they did not accept them. Said he to them: 'If the halachah agrees with me, let this carob-tree prove it!' Thereupon the carob-tree was torn a hundred cubits out of its place – others affirm, four hundred cubits. 'No proof can be brought from a carob-tree,' they retorted. Again he said to them: 'If the halachah agrees with me, let the stream of water prove it!' Whereupon the stream of water flowed backwards – 'No proof can be brought from a stream of water,' they rejoined. Again he urged: 'If the halachah agrees with me, let the walls of the schoolhouse prove it,' whereupon the walls inclined to fall. But R. Joshua rebuked them, saying: 'When scholars are engaged in a halachic dispute, what have ye to interfere?' Hence they did not fall, in honour of R. Joshua, nor did they resume the upright, in honour of R. Eliezer; and they are still standing thus inclined. Again he said to them: 'If the halachah agrees with me, let it be proved from Heaven!' Whereupon a Heavenly Voice cried out: 'Why do ye dispute with R. Eliezer, seeing that in all matters the halachah agrees with him!' But R. Joshua arose and exclaimed: 'It is not in heaven.' What did he mean by this? – Said R. Jeremiah: That the Torah had already been given at Mount Sinai; we pay no attention to a Heavenly Voice, because Thou hast long since written in the Torah at Mount Sinai, After the majority must one incline. R. Nathan met Elijah and asked him: What did the Holy One, Blessed be He, do in that hour? – He laughed [with joy], he replied, saying, 'My sons have defeated Me, My sons have defeated Me.'

~~וְיִשְׁמְאוּהוּ~~ תנא באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו אמר להם אם הלכה כמותי הרוב זה יוכיח נעקר הרוב ממקומו מאה אמה ואמרי לה ארבע מאות אמה אמרו לו אין מביאין ראיה מן התרוב חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו חזרו אמת המים לאתוריהם אמרו לו אין מביאין ראיה מאמת המים חזר ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו הטו כותלי בית המדרש ליפול נער בהם רבי יהושע אמר להם אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע ולא זקפו מפני כבודו של ר"א ועדיין מטין ועומדין חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכ"מ עמד רבי יהושע על רגליו ואמר יאלא בשמים היא מאי לא בשמים היא אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני ^באין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת מהר סיני בתורה ^באחרי רבים להטות אשכחיה רבי נתן לאלהו א"ל מאי עביד קוב"ה בההיא שעתא א"ל קא הייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני ~~אמרי י"א אהוה~~

אונאת דברים ותנורו של עכנאי

The Essential Statement of Rabbinic Mandate – And Its Odd Location in the Canon

בבא מציעא נט

אמר רב חננא בריה דרב אידי: מאי דכתיב ולא תונו איש את עמיתו - עם שאתך בתורה ובמצוות אל תוניהו. אמר רב: לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמענה מצויה אונאתה קרובה. אמר רבי אלעזר: מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, שנאמר גם כן אזעק ואשוע שתם תפילתי. ואף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו, שנאמר שמעדה תפילתי ה' ושועתי האינה אל דמעתי אל תחרש. - ואמר רב: כל ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנם, שנאמר רק לא היה כאחאב וגו'. - אמר ליה רב פפא לאביי: והא אמרי אינשי: איתתך גוצא גחין ותלחוש לה! - לא קשיא, הא - במילי דעלמא, והא - במילי דביתא. לישנא אחרינא: הא - במילי דשמיא, והא - במילי דעלמא. - אמר רב חסדא: כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה, שנאמר הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך. - אמר רבי אלעזר: הכל נפרע בידי שליח חוץ מאונאה, שנאמר ובידו אנך. אמר רבי אבהו: שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם: אונאה, וגזל, ועבודה זרה. אונאה - דכתיב ובידו אנך, ...וא"ר חלבו: לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו, שנאמר ולא יבדעו הטוב בעבודו. והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא: אוקירו לנשיכו כי היכי דתתערתו.

תנן התם: חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין. וזה הוא תנורו של עכנאי. מאי עכנאי? - אמר רב יהודה אמר שמואל: שהקיפו דברים כעכנא זו, וטמאוהו. תנא: באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו. אמר להם: אם הלכה כמותי - חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה: ארבע מאות אמה: אמרו לו: אין מביאין ראיה מן החרוב. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - אמת המים יוכיחו. חזרו אמת המים לאחוריהם. אמרו לו: אין מביאין ראיה מאמת המים. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - כותלי בית המדרש יוכיחו. הטו כותלי בית המדרש ליפול. גער בהם רבי יהושע, אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה - אתם מה טיבכם? לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדין מטיין ועומדין. חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - מן השמים יוכיחו. יצאתה בת קול ואמרה: מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום!

עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא.

מאי לא בשמים היא? אמר רבי ירמיה: שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטת. אשכחיה רבי נתן לאלהו, אמר ליה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא? - אמר ליה: קא חייך ואמר נצחוני בני, נצחוני בני. אמרו: אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר ושרפום באש, ונמנו עליו וברכוהו. ואמרו: מי ילך ויודיעו? אמר להם רבי עקיבא: אני אלך, שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו, ונמצא מחריב את כל העולם כולו. מה עשה רבי עקיבא? לבש שחורים, ונתעטף שחורים, וישב לפניו בריחוק ארבע אמות. - אמר לו רבי אליעזר: עקיבא, מה יום מיומים? אמר לו: רבי, כמדומה לי שחבירים בדילים ממך. - אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו, ונשטט וישב על גבי קרקע. זלגו עיניו דמעות, לקה העולם שלישי בזיתים, ושליש בחטים, ושליש בשעורים. ויש אומרים: אף בצק שבידי אשה טפח. תנא: אך גדול היה באותו היום, שבכל מקום שנתן בו עינו רבי אליעזר נשרף. ואף רבן גמליאל היה בא בספינה, עמד עליו נחשול לטבעו. אמר: כמדומה לי שאין זה אלא בשביל רבי אליעזר בן הורקנוס. עמד על רגליו ואמר: רבוננו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא עשיתי, אלא לכבודך, שלא ירבו מחלוקות בישראל. נח הים מזעפו.

אימא שלום דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי. מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה ליה לרבי אליעזר למיפל על אפיה. ההוא יומא ריש ירחא הוה, ואיחלף לה בין מלא לחסר. איכא דאמרי: אתא עניא וקאי אבבא, אפיקא ליה ריפתא. אשכחתי דנפל על אנפיה, אמרה ליה: קום, קטלית לאחי. אדהכי נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב. אמר לה: מנא ידעת? אמרה ליה: כך מקובלני מבית אבי אבא: כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה.

R. Hanina, son of R. Idi, said: What is meant by the verse, Ye shall not wrong one another [‘amitho]? — Wrong not a people that is with you in learning and good deeds. Rab said: One should always be heedful of wronging his wife, for since her tears are frequent she is quickly hurt. R. Eleazar said: Since the destruction of the Temple, the gates of prayer are locked, for it is written, Also when I cry out, he shutteth out my prayer. Yet though the gates of prayer are locked, the gates of tears are not, for it is written, Hear my prayer, O Lord, and give ear unto my cry; hold not thy peace at my tears. Rab also said: He who follows his wife's counsel will descend into Gehenna, for it is written, But there was none like unto Ahab [which did sell himself to work wickedness in the sight of the Lord, whom Jezebel his wife stirred up]. R. papa objected to Abaye: But people say, If your wife is short, bend down and hear her whisper! — There is no difficulty: the one refers to general matters; the other to household affairs. Another version: the one refers to religious matters, the other to secular questions. R. Hisda said: All gates are locked, excepting the gates [through which pass the cries of] wrong [ona'ah], for it is written, Behold the Lord stood by a wall of wrongs, and in his hand were the wrongs. R. Eleazar said: All [evil] is punished through an agent, excepting wrong, for it is written, And in his hand were the wrongs. R. Abbahu said: There are three [evils] before which the Curtain is not closed: overreaching, robbery and idolatry. Overreaching, for it is written, and in his hand was the overreaching... R. Helbo said: One must always observe the honour due to his wife, because blessings rest on a man's home only on account of his wife, for it is written, And he treated Abram well for her sake. And thus did Raba say to the townspeople of Mahuza, Honour your wives, that ye may be enriched.

We learnt elsewhere: If he cut it into separate tiles, placing sand between each tile: R. Eliezer declared it clean, and the Sages declared it unclean; and this was the oven of 'Aknai. Why [the oven of] 'Aknai? — Said Rab Judah in Samuel's name: [It means] that they encompassed it with arguments as a snake, and proved it unclean. It has been taught: On that day R. Eliezer brought forward every imaginable argument, but they did not accept them. Said he to them: 'If the halachah agrees with me, let this carob-tree prove it!' Thereupon the carob-tree was torn a hundred cubits out of its place — others affirm, four hundred cubits. 'No proof can be brought from a carob-tree,' they retorted. Again he said to them: 'If the halachah agrees with me, let the stream of water prove it!' Whereupon the stream of water flowed backwards — 'No proof can be brought from a stream of water,' they rejoined. Again he urged: 'If the halachah agrees with me, let the walls of the schoolhouse prove it,' whereupon the walls inclined to fall. But R. Joshua rebuked them, saying: 'When scholars are engaged in a halachic dispute, what have ye to interfere?' Hence they did not fall, in honour of R. Joshua, nor did they resume the upright, in honour of R. Eliezer; and they are still standing thus inclined. Again he said to them: 'If the halachah agrees with me, let it be proved from Heaven!' Whereupon a Heavenly Voice cried out: 'Why do ye dispute with R. Eliezer, seeing that in all matters the halachah agrees with him!' But R. Joshua arose and exclaimed: 'It is not in heaven.' What did he mean by this? — Said R. Jeremiah: That the Torah had already been given at Mount Sinai; we pay no attention to a Heavenly Voice, because Thou hast long since written in the Torah at Mount Sinai, After the majority must one incline. R. Nathan met Elijah and asked him: What did the Holy One, Blessed be He, do in that hour? — He laughed [with joy], he replied, saying, 'My sons have defeated Me, My sons have defeated Me.' It was said: On that day all objects which R. Eliezer had declared clean were brought and burnt in fire. Then they took a vote and excommunicated him. Said they, 'Who shall go and inform him?' 'I will go,' answered R. Akiba, 'lest an unsuitable person go and inform him, and thus destroy the whole world.' What did R. Akiba do? He donned black garments and wrapped himself in black, and sat at a distance of four cubits from him. 'Akiba,' said R. Eliezer to him, 'what has particularly happened to-day?' 'Master,' he replied, 'it appears to me that thy companions hold aloof from thee.' Thereupon he too rent his garments, put off his shoes, removed [his seat] and sat on the earth, whilst tears streamed from his eyes. The world was then smitten: a third of the olive crop, a third of the wheat, and a third of the barley crop. Some say, the dough in women's hands swelled up.

A Tanna taught: Great was the calamity that befell that day, for everything at which R. Eliezer cast his eyes was burned up. R. Gamaliel too was travelling in a ship, when a huge wave arose to drown him. 'It appears to me,' he reflected, 'that this is on account of none other but R. Eliezer b. Hyrcanus.' Thereupon he arose and exclaimed, 'Sovereign of the Universe! Thou knowest full well that I have not acted for my honour, nor for the honour of my paternal house, but for Thine, so that strife may not multiply in Israel! 'At that the raging sea subsided.

Ima Shalom was R. Eliezer's wife, and sister to R. Gamaliel. From the time of this incident onwards she did not permit him to fall upon his face. Now a certain day happened to be New Moon, but she mistook a full month for a defective one. Others say, a poor man came and stood at the door, and she took out some bread to him. [On her return] she found him fallen on his face. 'Arise,' she cried out to him, 'thou hast slain my brother.' In the meanwhile an announcement was made from the house of Rabban Gamaliel that he had died. 'Whence dost thou know it?' he questioned her. 'I have this tradition from my father's house: All gates are locked, excepting the gates of wounded feelings.'

Rethinking the message of the **סוגיא**

Section #1 – the set-up

- (1) אמר רב חננא בריה דרב אידי: מאי דכתיב ולא תונו איש את עמיתו - עם שאתך בתורה ובמצוות אל תוניהו.
- (2) אמר רב: לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה.
- (3) אמר רבי אלעזר: מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, שנאמר גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי. ואף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו, שנאמר שמעה תפילתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש.
- (4) ואמר רב: כל ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנם, שנאמר רק לא היה כאחאב וגו'...
- (5) אמר רב חסדא: כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה, שנאמר הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך.
- (6) אמר רבי אלעזר: הכל נפרע בידי שליח חוץ מאונאה, שנאמר ובידו אנך.
- (7) אמר רבי אבהו: שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם: אונאה, וגזל, ועבודה זרה. אונאה - דכתיב ובידו אנך,...
- (8) וא"ר חלבו: לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו

Section #2 – the story

- תנן התם: חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין. וזה הוא תנור של עכנאי. מאי עכנאי? - אמר רב יהודה אמר שמואל: שהקיפו דברים כעכנא זו, וטמאוהו.
- תנא: באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו.
- אמר להם: אם הלכה כמותי - חרוב זה יוכיח. נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, ואמרי לה: ארבע מאות אמה: אמרו לו: אין מביאין ראייה מן החרוב.
- חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - אמת המים יוכיחו. חזרו אמת המים לאחוריהם.
- אמרו לו: אין מביאין ראייה מאמת המים.
- חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - כותלי בית המדרש יוכיחו. הטו כותלי בית המדרש ליפול.
- גער בהם רבי יהושע, אמר להם: אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה - אתם מה טיבכם? לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע, ולא זקפו מפני כבודו של רבי אליעזר, ועדין מטין ועומדין.
- חזר ואמר להם: אם הלכה כמותי - מן השמים יוכיחו.
- יצאתה בת קול ואמרה: מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום!
- עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא.
- מאי לא בשמים היא? אמר רבי ירמיה: שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטות.
- אשכחיה רבי נתן לאלהיו, אמר ליה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא? - אמר ליה: קא חייך ואמר נצחוני בני, נצחוני בני.

Section #3- the message

- אמרו: אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר ושרפום באש, ונמנו עליו וברכוהו.
- ואמרו: מי ילך ויודיעו?
- אמר להם רבי עקיבא: אני אלך, שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו, ונמצא מחריב את כל העולם כולו.
- מה עשה רבי עקיבא? לבש שחורים, ונתעטף שחורים, וישב לפניו בריחוק ארבע אמות. - אמר לו רבי אליעזר: עקיבא, מה יום מיומים? אמר לו: רבי, כמדומה לי שחבירים בדילים ממך. - אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו, ונשמש וישב על גבי קרקע. זלגו עיניו דמעות, לקה העולם שלישי בזיתים, ושליש בחטים, ושליש בשעורים.
- ויש אומרים: אף בצק שבידי אשה טפח.
- תנא: אך גדול היה באותו היום, שבכל מקום שנתן בו עיניו רבי אליעזר נשרף.
- ואף רבן גמליאל היה בא בספינה, עמד עליו נחשול לטבעו.
- אמר: כמדומה לי שאין זה אלא בשביל רבי אליעזר בן הורקנוס.
- עמד על רגליו ואמר: רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא עשיתי, אלא לכבודך, שלא ירבו מחלוקות בישראל.
- נח היס מזעפו.
- אימא שלום דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הוא. מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה ליה לרבי אליעזר למיפל על אפיה. ההוא יומא ריש ירחא הוה, ואיחלף לה בין מלא לחסר. איכא דאמר: אתא עניא וקאי אבבא, אפיקא ליה ריפתא. אשכחתיה דנפל על אנפיה, אמרה ליה: קום, קטלית לאחי. אדהכי נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב. אמר לה: מנא ידעת? אמרה ליה: כך מקובלני מבית אבי אבא: כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה.